

אכילת בשר אחר גבינה וגבינה אחר בשר

- א. גמרא חולין ק"ד ע"ב ד"ה "תנא אגרא" עד דף קה ע"א "אחריתא אכילנא". תוס' ד"ה "עוף וגבינה", "מקנח", "לסעודתא".
- ב. רי"ף ור"ן דף לז ע"א (הוצאת וילנא) ד"ה "תנא אגרא" עד דף לז ע"ב "קרי אנפשיה חלא בר חמרא".
- ג. רמב"ם פ"ט הכ"ו-כ"ח (מצורף למ"מ)
- ד. רא"ש והג"א פרק ח' סימן ה
- ה. טורשו"ע או"ח סימן קע"ג (מצורף למ"מ).

אכילת גבינה אחר תבשיל של בשר

- ו. חולין דף ק"ה ע"ב ד"ה "אמצעיים רשות" עד "חובה". תוס' ד"ה "לא שנו".
- ז. רי"ף דף לז ע"ב ד"ה "אמצעיים רשות" עד "ותו לא מידי". ר"ן.
- ח. רא"ש והג"א פרק ח' סימן ז
- ט. טורשו"ע או"ח סימן קע"ג (מצורף למ"מ).
- י. להשלים כמובן עם טורשו"ע סימן פט.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט

- הלכה כו
מי שאכל גבינה או חלב תחלה מותר א לאכול אחריו בשר מיד, וצריך שידיח ידיו ב ויקנח פיו בין הגבינה ובין הבשר, ובמה מקנח פיו בפת או בפירות שלועסן ובולען או פולטן, ובכל מקנחין את הפה חוץ מתמרים או קמח או ירקות שאין אלו מקנחין יפה.
- הלכה כז
במה דברים אמורים בבשר בהמה או חיה, אבל אם אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או החלב אינו צריך לא קנוח הפה ולא נטילת ידים
- הלכה כח
מי שאכל בשר בתחלה בין בשר בהמה בין בשר עוף לא יאכל אחריו חלב עד שיהיה ביניהן כדי ג שיעור סעודה אחרת והוא כמו שש שעות מפני הבשר של בין השינים שאינו סר בקינוח

טור אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קעג

- (א)מים אמצעיים רשות א"ר נחמן ל"ש אלא בין תבשיל לתבשיל א]אבל בין תבשיל לגבינה חובה. פירוש בין תבשיל לתבשיל (ב)אפילו היה הראשון של בשר והשני של גבינה אין צריך ליטול כיון שאין הבשר בעין ואין בו אלא טעם וגם הבי אין בו אלא טעם גבינה אבל אם אכל אחר התבשיל של בשר הגבינה בעין חובה הוא ליטול.
- (ד)כתב בה"ג שהאוכל בשר מותר ג]לאכול אחריו גבינה מיד ע"י קינוח ונטילה והאוכל גבינה מותר לאכול בשר מיד אף בלא קינוח ונטילה. (ה)וכתב א"א הרא"ש ז"ל ולא נהגו העולם כן אלא נוהגין שלא לאכול גבינה אחר הבשר אפי' הוא בשר עוף ואין לשנות המנהג ד]הילכך אין לאכול גבינה אחר הבשר עד שישא כשיעור מזמן סעודת הבקר עד זמן סעודת הערב ואם יש בשר בין השינים צריך להסירו ובשר אחר גבינה מותר מיד ע"י קינוח והדחת פיו ונט"י (ו)ואם הוא יום ורואה שידי נקיות א"צ נטילה והקינוח הוא

שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה או בכל דבר ה[חוץ מקמחא דשערא מפני שהוא רך ונדבק בשיניים וכן לא בתמרא ז] וירקא ו[ואחר הקינוח ידיח פיו במים ח] או ביין (ס"א ב' פעמים) :

בית יוסף אורח חיים סימן קעג

א מים אמצעיים רשות אמר רב נחמן לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל וכו'. בפרק כל הבשר (חולין קה): וכתבו התוספות (ד"ה לא שנו) והרא"ש (סי' ז) שיש מפרשים בין תבשיל לתבשיל שניהם של בשר או שניהם של גבינה אבל בין תבשיל של בשר לגבינה של בשר לאחריהם לא קאמר דאפילו בנטילה אסור עד סעודה אחרת* ורבינו תם ז"ל היה אומר דבין תבשיל לגבינה משמע תבשיל תחלה ועוד בין תבשיל לתבשיל ששניהם של בשר או שניהם של גבינה למה לו ליטול ידיו כלל לכן פירש דבין תבשיל לתבשיל היינו בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה דכיון שאין הבשר [והגבינה] בעין וליכא אלא טעם לא החמירו שיהא חובה ליטול בנתיים אבל בין תבשיל של בשר לגבינה שהגבינה בעין חובה ויתכן פירוש זה אפילו לדברי האוסרים גבינה אחר בשר [באותה סעודה אפילו] בנטילה וקינוח ע"כ. ורבינו תפס עיקר כפירוש רבינו תם ולפי זה מותר לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר על ידי נטילה בנתיים והבא לאכול בשר אחר תבשיל של גבינה [אינו] צריך ליטול ידיו וכן כתב הוא ז"ל בטור יורה דעה סימן פ"ט: והגהות מיימוניות בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות (הכ"ו אות א) כתבו פירוש רבינו תם בשם ס"ה (עשין כז קיב): ומיהו כתבו בשם סמ"ק (סי' ריג הגה ד) דצריך עיון ברוטב של בשר דכשיש בו בשר מושך המים בפה ע"כ כלומר דדילמא הא דשרי לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר דוקא בכגון ביצים מטוגנים בשומן שאינם מושכים המים בפה כל כך אבל רוטב של בשר לא. וה"ר יונה כתב בפרק אלו דברים (דף מ: ד"ה לא שנו) דאחר מרק של בשר ודאי מותר לאכול גבינה בקינוח והדחה שלא הצריכו שהייה אלא כשאוכל בשר מפני הבשר שבין השיניים אבל במרק דליתא להאי חששא ודאי מותר. ורבינו ירוחם (נט"ו אות כח קלז): כתב ראיתי לרבתי נוהגים כן דוקא מרק בשר שהוא צלול אבל עב כגון עם ירקות וכיוצא בו אסור לאכול אחריו גבינה עד סעודה אחרת שמא יש במרק בשר ואינו נראה וכן ראוי להורות וכן מוכח מתוך (התוספתא) [התוספות] עכ"ל: והמרדכי (חולין סי' תרפז) כתב ראיתי מורי שאסר לאכול גבינה אחר ביצים מטוגנים בשומן משום גזרה אטו בשר בחלב ע"כ. וכן נהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר כלל ואין לפרוץ גדר. מיהו אם אין בשר בתבשיל אף על פי שנתבשל בקדרה שמבשלין בה בשר לא נהגו להחמיר ומותר לאכול אחריו גבינה. ואם מותר לאכול עם גבינה כתבו רבינו בספר יורה דעה סימן צ"ה:

ג כתוב בספר ארחות חיים (ה' נט"ו אות לא) בשם הראב"ד כל הדברים הנוהגים באחרונים באחרונים נוהגים באמצעיים שבין גבינה לתבשיל בין להקל בין להחמיר חוץ משפשוף בגופו או בכותל או בהיסח דעת שפוסלים באמצעיים ואינם פוסלים באחרונים מפני שעדיין רוצה לאכול וידיו צריכות שימור וחוץ מניגוב הידים שאף האמצעיים צריכים ניגוב כראשונים וחוץ משאר משקין שאינם כשרים לאמצעיים מפני שהם שמנים וצחים ואינם מנקים את השומן ואת המאכל: וכתב עוד שם ושויין אלו לאלו לענין ברכה שהרי חובה הן ולא יהו אלא מצוה הרי טעונין ברכה שאינו רשאי לאכול עד שיטול כדין מים ראשונים ומברך על רחיצת הידים כדין מים אחרונים עכ"ל והעולם לא נהגו לברך לא על מים אחרונים ולא על מים אמצעיים ובסוף סימן זה (ד"ה כתבו התוס') אכתוב למה אין מברכין על האמצעיים. וז"ל הרשב"א בתורת הבית (קצר ב"ו ש"ה עג.) מים אמצעיים ניטלין בין בכלי בין שלא בכלי ודינם כדין מים אחרונים לכל דבר ויתרים עליהם שצריכים ניגוב כמים ראשונים:

כתב בה"ג (ברכות פ"ו ט ע"ג) שהאוכל בשר מותר לאכול אחריו גבינה מיד וכו'. כן כתבו התוספות (קד): ד"ה עוף וגבינה) והרא"ש (סי' ה) בפרק כל הבשר בשם רבינו תם ובשם הלכות גדולות דהא דאמר רב חסדא התם אכל בשר אסור לאכול גבינה בלא נטילה וקינוח אבל בנטילה וקינוח שרי אכל גבינה מותר לאכול בשר אף בלא נטילה וקינוח ולפירוש זה קשה מאי פריך הכא אדרב יצחק וצריך לומר לפירושו דלענין נטילת ידים אין חילוק בין בשר תחלה לגבינה תחלה ולגבי קינוח דוקא יש חילוק והעולם נהגו שלא לאכול גבינה אחר בשר כלל ואפילו אחר בשר עוף וסיים בה הרא"ש ואין לשנות המנהג עד כאן

ונראה לי שזה שנהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר בשר כלל לא מטעם גדר וסייג הוא שנהגו כן אלא משום דסבירא להו כדעת הרמב"ם (עי' מאכ"א פ"ט הכ"ח) שמפרש דהא דאמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה אפילו בקינוח הפה ובנטילת ידים קאמר וכתב הרשב"א (חולין קה. ד"ה הא דאמרין) שכן דעת רבינו חננאל ובעל העיטור (חי"ב יג:) ז"ל והר"ן (לז: ד"ה אמר) הכריע שכן דעת הר"י (שם) ולאפוקי מהר"א (חולין קה. ד"ה אמר מר עוקבא) שהיה מסופק בדבר לדעת הר"י ז"ל:

ומ"ש רבינו הילכך אין לאכול גבינה אחר הבשר עד שישחה כשיעור מזמן סעודת הבוקר עד זמן סעודת הערב. שם בפרק כל הבשר אמר מר עוקבא אנא בהא מילתא חלא בר חמרא דאילו אבא כד הוה אכיל בישראל האידנא לא הוה אכיל גבינה עד למחר כי השתא ואילו אנא בהאי סעודתא לא אכילנא בסעודתא אחריתא אכילנא וכתב הר"י (שם) ושמעין מהא דהא דאמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה דלא שרי למיכל גבינה בתר בישראל אלא דשהי ליה שיעור מאי דצריך לסעודתא אחריתא ולא אשכחין מאן דשרי למיכל גבינה בתר בישראל פחות מהאי שיעורא דהא מר עוקבא אף על גב דשהי ליה כי האי שיעורא קרי אנפשיה חלא בר חמרא: וכתב הרא"ש (שם) בסעודתא אחריתא אכילנא פירוש בזמן שאדם רגיל לסעוד דהיינו מזמן סעודת הבוקר עד זמן סעודת הערב ובפחות משיעור זה אין לאכול גבינה אחר בשר וכתוב בהג"ה (אשירי שם) על זה וכן כתב המיימוני (שם) דצריך שישחה שש שעות והיינו דלא כהלכות גדולות ורבינו תם והתוספות שפירשו בסעודה אחריתא אכילנא לאו בסעודה שרגילין לעשות אחת שחרית ואחת ערבית אלא אפילו לאלתר אם סילק ובירך מותר דלא פלוג רבנן וכן נראה לראב"י (חולין סי' אלף קח) עכ"ל וכן כתוב בהגהות מיימוניות פ"ט מהלכות מאכלות אסורות (הכ"ח אות ג) וכתבו עוד שלדעת רבינו תם והלכות גדולות מר עוקבא שלא אכל גבינה עד סעודה אחרת מחמיר על עצמו היה. והעולם נהגו כדברי הרמב"ם וכן פסק הרשב"א בתורת הבית (ארוך ב"ג ש"ד פו:) וכתבו הרמב"ם (שם) והרשב"א (שם פז:) ששיעור זה צריך להמתין אפילו אחר בשר עוף:

ומ"ש ואם יש בשר בין השיניים צריך להסירו. כן כתב הרשב"א בחידושו (שם ד"ה נמצא) בשם בעל העיטור (חי"ב יג:) שאם יש בשר בין שיניו ואפילו שהה צריך להוציאו וכתב שנראין דבריו וכן פסק רבינו ירוחם ז"ל (נט"ו אות כח קלז.) ובספר יורה דעה סימן פ"ט כתב רבינו שזה לדעת האומרים שהטעם שצריך לשהות הוא לפי שהבשר מוציא שומן ומושך טעם עד זמן ארוך אבל לדעת הרמב"ם (שם) שנתן טעם לשהייה משום בשר שבין השיניים לאחר ששהה כשיעור מותר אפילו נשאר בשר בין השיניים. וכתב עוד שאם לא אכל הבשר אלא לעסו לתינוק לפי הטעם הראשון אין צריך להמתין דכיון שלא אכלו אינו מוציא טעם ולפי טעמו של הרמב"ם צריך להמתין וטוב לאחוז כחומרי שני הטעמים ע"כ: וכתב הר"ן (חולין לז:) סוד"ה אמר) נראין הדברים שמי שאכל בשר ושהה קצת ואחר כך מצא בשר בין שיניו שאינו צריך שהייה כדי סעודה מאותו זמן שנטל הבשר משם אלא מאכילה ראשונה חשבינן ליה לזמן שהייה ומיהו קינוח הפה מיהא משמע דבעי עכ"ל:

ובשר אחר גבינה מותר מיד וכו'. (כל הבשר קה.):

ואם הוא יום ורואה שידיו נקיות אין צריך נטילה. פשוט בפרק כל הבשר (קד:) וכתב רבינו ירוחם (שם). דהוא הדין בלילה אם יש לו נר יפה אינו צריך נטילה ומיהו כתב רבינו בספר יורה דעה סימן פ"ט בשם ה"ר פרץ (סי' ריג אות ז) שיש לרחצם אף ביום לפי שפעמים שהגבינה שמנה ונדבקת בלחלוחית הידים ולא אדעתיה עכ"ל וכן כתבו הגהות מיימוניות (ד"ק מאכ"א פ"ט הכ"ו) בשם סמ"ק וכתב הרשב"א בתורת הבית (קצר ב"ג ש"ד פו.) שהטעם שמותר לאכול בשר אחר גבינה מיד הוא מפני שהגבינה רכה היא ואינה מתעכבת בין השיניים וכן כתבו הגהות מיימוניות: ויש מחמירין על עצמם שלא לאכול בשר אחר גבינה בסעודה אחת מפני שכתוב בספר הזוהר פרשת משפטים (קכה.) וז"ל אשכחן דכל מאן דאכיל האי מיכלא כחדא או בשעתא חדא או בסעודתא חדא ארבעין יומין אתחזיא גדיא מקלסא בקלפוי לגבי אינון דלעילא וסייעתא מסאבא מתקרבין בהדיה וגרים לאתערא דינין בעלמא דינין דלא קדישין ואי אוליד בר באינון יומין אוזפין ליה נשמתא מסטרא אחרא דלא איהי קדישא עכ"ל וכבר כתב המרדכי (חולין סי' תרפז) שמהר"מ (תשובות דפוס פראג סי' תרטו) היה נוהג שלא לאכול בשר בהמה וחיה אחר גבינה לפי שפעם אחת מסעודה לסעודה מצא גבינה בין שיניו גזר להחמיר על עצמו ואין זה כחולק על התלמוד ולא כמוסיף שהוא גורע דהא חזינא פרק כל הבשר אנא להא מילתא כחלא בר חמרא וכו' וכל

חד מצי לאחמורי אנפשיה לעשות משמרת ובעוף אני מיקל כיון דגבינה ועוף נאכלין באפיקורן ע"כ. והא ודאי שהוא ז"ל לא ראה ספר הזוהר ואפילו הכי היה מחמיר על עצמו משום מעשה שהיה ואף על פי שהיה מיקל בעוף היינו לפי שלא ראה ספר הזוהר אבל אנו שזכינו לראותו טוב ונכון להחמיר אפילו בבשר עוף :

והקינוח הוא שילעוס פת וכו' עד וכן לא בתמרי וירקא. פשוט בפרק כל הבשר (קה.):

ומ"ש ואחר הקינוח ידיח פיו במים או ביין. שם תניא בית שמאי אומרים מקנח ובית הלל אומרים מדיח ואסיקנא דבית שמאי אומרים מקנח והוא הדין למדיח ובית הלל אומרים מדיח והוא הדין למקנח ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ופירש רש"י והוא הדין דתרווייהו בעינן וגם הר"י (לז): כתב הילכך בעי קינוח והדחה וכן כתב הרא"ש ז"ל (סי' ה). ופירש רש"י דמדיח דקתני היינו הדחת פה וכן נראה מדברי התוספות (ד"ה מקנח) והרא"ש. וכתבו הגהות מיימוניות (מאכ"א פ"ט הכ"ו אות ב) בשם מהר"מ (שם סי' תקלא) שאין צריך לדקדק בקינוח פה והדחה אלא איזה מהם שירצה יקדים ע"כ ואפשר שאע"פ שרבינו כתב כאן ובספר יורה דעה (סי' פט) שיקנח פיו ואחר כך ידיחנו לאו דוקא דהוא הדין אי עבד איפכא שפיר דמי. וכתבו עוד הגהות מיימוניות שמנהגו של ריב"א לאחר שאכל גבינה היה עושה הדחה לידי ו לפיו והיה מכניס אצבעו לתוך פיו ובודק יפה כדי שלא יהא שום דבר בפיו ואח"כ עושה קינוח הפה ורבינו יהודה כתב שר"י היה שורה פתו במים או ביין ואוכל כי בענין זה יעלה בשביל שניהם בשביל קינוח והדחת פיו או הוא אוכל דבר שמקנחין בו ושותה יין או מים ע"כ ורבינו כתב בספר יורה דעה סימן פ"ט ויש נוהגין לשרות פת במים או ביין ולאכלו והוא עולה בשביל קינוח והדחה ויותר טוב להיות כל אחד ואחד בפני עצמו ע"כ: אבל הרמב"ם בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות (הכ"ו) לא הזכיר הדחת פה כלל ומתוך לשונו משמע דמדיח דקתני לאו הדחת פה היא אלא נטילת ידים ובית שמאי איירו בהכשר פה ובית הלל בהכשר ידים וכולהו מודו דתרווייהו בעינן וכן דעת הר"ן ז"ל (לז: ד"ה בית שמאי). והרשב"א כתב בתורת הבית (ארוך ב"ג ש"ד פו). יש מי שהורה שאין צריך לעולם קינוח פה לאוכל גבינה תחלה ואינו מחוור וכתב עוד יש אומרים שצריך לקנח פיו והוא הדין שצריך עוד להדיח פיו במשקין ויש אומרים שמקנח או מדיח ודי לו באחד מהם ולזה הדעת נוטה ע"כ. והעולם נהגו לקנח ולהדיח וכן נכון לעשות כדברי המחמיר בדבר שאין בו טורח:

כתבו התוספות בפרק כל הבשר (קה). ד"ה מים ראשונים) וא"ת מים אמצעיים כגון בין גבינה לבשר שהם לצורך מצוה יהיו טעונין ברכה וי"ל דאין זה כי אם הכשר אכילה כמו ניקור חלב ומליחת בשר. והרשב"א כתב בתורת הבית (ארוך ב"ו ש"ה ע"ג). טעם אחר לפי שאין זו מצוה קבועה שאילו ביום אוכל אפילו בלא רחיצה כשרואה שאין בידיו לכלוכי גבינה: תשלום דינים אלו יתבארו בסימן פ"ט בטור יורה דעה בעזרת השם כי שם הוא מקומם:

דרכי משה הקצר אורח חיים סימן קעג

(א*) ועיין ביורה דעה סימן פ"ט כתבתי כיצד נוהגים בזה:

(א) עיין ביורה דעה סימן קט"ז (אות ד) כיצד נוהגין:

(ב) [וכן] כתב הר"ן (חולין לז: סוד"ה מפני) בשם הראב"ד דצריך לברך על מים אמצעיים על רחיצת ידים וכתב עוד דיש אומרים שאין לברך עליהן כלל דאינן באין אלא להמנע מן העבירה עכ"ל וכן הוא בהגהות מיימוניות פ"ו דברכות (אות ג):